

- висококваліфіковані кадри, які володіють сучасними методиками й технологіями навчання (корекційні педагоги, психологи, логопеди, соціальні працівники і т.д.);

- незначну кількість дітей у групах, що дозволить здійснювати індивідуальний підхід до кожного;

- досвід соціалізації та адаптації дітей, які потребують корекції психофізичного розвитку, у суспільство.

Тому на часі розробка теоретичної моделі інноваційного дошкільного закладу, результатом якої має стати розвиток здібностей дитини, визнання відносності поняття «статистична норма», компенсація особливих потреб, створення системи підтримки, орієнтування на «функціональну норму» при організації навчання, а також залучення батьків до процесу навчання та виховання своїх дітей

Література

1. Выготский Л.С. Собрание сочинений: В 6 т. / Л.С.Выготский. – М.: Педагогика, 1983. – Т. 5. – 369 с.

2. Досвід впровадження інклюзивного навчання в загальноосвітньому навчальному закладі. / За матеріалами Інформаційного центру «МЦФЕР Ресурси образования» // Практика управління закладом освіти. – 2009. – № 10. – С. 15 -24.

3. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. / А.А.Колупаєва. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – 272 с.

4. Плетнёва Е.Ю. Задачи и приоритетные направления государственной политики в области обучения детей-инвалидов и детей с ОВЗ в Новосибирской области: материалы научно-практической видеоконференции "Инклюзивное образование: проблемы и перспективы развития в Новосибирской области". – Март, 2010. – <http://www.edu54.ru/node/47289>.

5. Саламанкская декларация и рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями, принятые Всемирной конференцией по образованию лиц с особыми потребностями: доступ и качество, Саламанка, Испания, 7-10 июня 1994 года // <http://www.un.org/russian/document/declarat/salamanka.pdf>.

6. Хафизуллина И.Н. Формирование инклюзивной компетентности будущих учителей в процессе профессиональной подготовки: Автореф. дисс. ... канд. пед. наук // И. Н. Хафизуллина. – Астрахань, 2008. – 22 с.

О.Лоза,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник – канд.пед. наук, доцент Л.М. Ліхіцька

**ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО ЯК ОСНОВНИЙ АСПЕКТ
ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРОВОГО МИСЛЕННЯ
У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

Образотворче мистецтво - унікальний навчальний предмет, який надає учням багато можливостей для духовного саморозкриття, творчого самовтілення, розвитку здатності до життєвого самовизначення, дає змогу розкрити нахили до різних творчих професій: художника, дизайнера, архітектора, фотографа, модельєра, спеціаліста з комп'ютерної графіки тощо. Засвоюючи такі навчальні поняття, як "композиція", "форма", "колір", "простір" та "об'єм", школярі вчаться створювати образи на рівні переосмислення в емоційно-естетичному ключі уявлень про навколишній світ, вільно оперуючи кольорами, формами та їх поєднанням, лініями. Отже образотворче мистецтво в загальноосвітній школі-це один із основних предметів який формує просторове мислення у дітей.

Метою статті є дослідження необхідності формування у дітей молодшого шкільного віку просторового мислення на уроках образотворчого мистецтва, як сполучної ланки при роботі з просторовими образами в системі загальноосвітніх дисциплін.

Нашій країні потрібні люди, які вміють образно мислити. Одноманітне, шаблонне повторення одних і тих же дій відвертає потяг до навчання. Діти позбавляються радості відкриття і поступово можуть втратити здатність до творчості. Виділення окремих елементів образу дозволяють дитині поєднувати деталі різних образів, вигадувати нові, фантастичні об'єкти або уявлення. Оволодіваючи світом речей та явищ, діти пізнають їх просторові ознаки шляхом виділення в першу чергу відносин порядку, тобто шляхом розташування об'єктів по відношенню одне до одного, через виділення їх контуру, аналіз його особливостей. Виділення контуру дає можливість заново уособити об'єкт, обмежити його від інших, дослідити його предметні ознаки. Саме такі уявлення служать основним джерелом формування просторового мислення.

В подальшому однією з фундаментальних особливостей людського інтелекту людини є створення образів і оперування ними. Здібності до оперування образами розвинуті у різних людей неоднаково і мають індивідуальний характер. Завдяки цим задаткам людина спроможна аналізувати, планувати, передбачати результати та вносити корективи у свої дії. Значення образного мислення зростає з підвищенням теоретичного змісту наукових знань у багатьох видах професійної діяльності людини. Формування образного та просторового мислення є фундаментальною основою, що поєднує різні види трудової та учбової діяльності. Широке використання просторового мислення у різних сферах науки і техніки в тому числі і в трьохвимірному комп'ютерному моделюванні підкреслює важливість даної проблеми. Актуальність зазначеної теми пояснюється тим, що у формуванні цих якостей в учнів початкової та середньої ланки визначальними є уроки образотворчого мистецтва. У низці інших учбових предметів уроки образотворчого мистецтва забезпечують пропедевтику здійснення діяльності щодо просторового мислення спрямованого на створення та оперування просторовими образами. Питанням формування просторового мислення на уроках образотворчого

мистецтва займались Н.Н. Анісімов, Т.Ф. Беляєв, В.І. Ігнат'єв, Н.А. Кіріченко, В.С.Кузін. Так, за останній час М.В. Кармазіною були дослідженні вправи, як засоби навчання образотворчому мистецтву (1, с.97), а О.І. Гуніною – значення зв'язків просторових планів.

Ось чому формування просторової уяви молодшого школяра є важливою складовою розумового виховання й навчання всебічно розвиненої особистості, підготовки її до праці. Виключно широке значення має просторова орієнтація в усій пізнавальній діяльності людини. Знання про простір у період навчання дітей у школі формуються в умовах виконання різноманітних видів навчальної та трудової діяльності. У початковій школі навчання будьякого предмета розвиває просторові уявлення учнів. Однак лише за наявності в дітей певного рівня розвитку просторових уявлень їм доступне подальше засвоєння знань і вмінь із деяких предметів (зокрема з геометрії, географії, фізики, креслення, трудового навчання), необхідних у їхній майбутній роботі на виробництві. Таким чином, накопичення та розвиток просторових уявлень у процесі навчання є результатом навчальної діяльності дітей, і разом із тим ці уявлення самі стають умовою й опорою для засвоєння інших знань і подальшого зростання пізнавальних здібностей учнів. У цих випадках просторові уявлення органічно входять до структури навчальної діяльності дітей і стають частиною цієї діяльності. Так, зокрема, просторові уявлення як складовий і важливий компонент входять до конструктивного мислення. Воно, у широкому значенні, бере початок на графічній основі, а основними образами для нього є зорові образи, що відображають просторові властивості і відношення. Вміння мислити в системі цих образів і характеризує просторове мислення. Таким чином розвиток просторового мислення в процесі навчання спрямована, не стільки на створення, скільки на оперування просторовими образами створеними на графічній основі. Психологічним механізмом просторового мислення є діяльність представлення.

Просторове мислення є різновидом образного і формується в онтогенезі спочатку, як самостійна форма мислення тому, що має місце в практичній діяльності кожної людини і пов'язана з орієнтуванням на місцевості. Основною оперативною одиницею просторового мислення є образ. Перед школярами в процесі вивчення шкільних дисциплін постійно виникає необхідність створювати та оперувати образами. Кожний учбовий предмет, залежно від змісту, має свої вимоги до розвитку в учнів просторового мислення. Вміння бачити об'єкт одночасно з різних точок зору є основним при вирішенні багатьох задач не тільки в кресленні, а і на уроках фізики, географії, геометрії тощо. Малюнок натюрморту з різних точок зору навчає змінювати позицію спостереження та сприймати об'єкт цілісно. Дитячий малюнок плоский. В ньому лише два виміри: висота і ширина. Листок паперу сприймається дитиною як площа, що не має глибини, в якій все зображене лежить на однаковій відстані від глядача. Точніше, відстань взагалі не береться до уваги, не зображується. В цьому відношенні цікавий малюнок хоровода. Він малюється у вигляді квітки ромашки, де кожна фігура виглядає пелюсткою. Тут дитина

бачить себе в центрі круга. В якийсь момент учень запідозрить щось не те, що йому потрібно. Зображуючи рух, в нього виникає бажання направити його в глибину. А для цього в малюнку треба виразити простір третього виміру.

В ході проведених спостережень за учнями на уроках виявилось, що базовими здібностями у вирішенні геометричних та математичних задач є здатність утримувати образ в уяві та маніпулювати ним. Це викликає певні труднощі у школярів незалежно від вікової категорії. Правильно організовані уроки малюнку по пам'яті з поетапною мовною установкою педагога здатні допомогти вирішенню цієї проблеми. Якщо в процесі запам'ятовування лежить усвідомлене об'ємно-конструктивне сприйняття натурної постановки в просторі, буде розвиватись здатність утримувати та перетворювати образ. Коли малюнок по пам'яті виконується, спираючись на зовнішні контури предметів, або відбувається повторення свого малюнку з природи, часто з тими самими помилками, практична користь від даного виду діяльності буде відсутня. Головне завдання малюнку по пам'яті: зберігаючи в пам'яті основні принципи побудови та розуміння простору, відтворити просторові відношення між предметами.

Без запасу вражень, уявлень, знань, отриманих завдяки спостереженням, неможливо правдиво та виразно передати в малюнках всю складність реального світу: прояв людських почуттів, зміни в природі, зв'язок простору та форми, конструкції предметів.

Процес художнього зображення оснований на активній роботі думки, тобто він не може здійснюватися без активної участі мислення. Мислення забезпечує постійний аналіз, синтез, порівняння, узагальнення різних особливостей предметів.

П. П. Чистяков говорив: "Рисовать – значит соображать. Никогда не рисуйте молча, а всегда задавайте себе задачу" (2, с.5)

Формуючи образне мислення, діти зіставляють та порівнюють уявлення про видозміни однієї й тієї самої форми: листя може бути вузьким і широким, округлим, стрілоподібним, з плавним і ламким контуром; риби відрізняються довжиною тіла, формою хвоста, плавців, голови; людина може бути худорлява, висока чи низька.

Поступово діти переходять від зображування зовнішніх ознак до глибокого розуміння принципу будови того чи іншого об'єкта, підкреслюють найінформативніші риси створюваного образу. Образне сприймання творів мистецтва допомагає учням уявити характерні особливості явищ навколишньої дійсності.

У процесі сприймання образного мислення творів мистецтва, увага дітей зосереджується на особливостях художнього образу відповідно до завдань уроку: передача характеру форм, просторових відношень між предметами (об'єкти розташовані ближче – більші, далі - менші); загороджування об'єкта об'єктом; передача простору (вигин простору, різноманітність співвідношення землі і неба, відкритий і закритий горизонт, оточення).

Найважливішою умовою формування образного мислення учнів молодшого шкільного віку є наочність навчання (макети, ілюстрації, малюнки, технічні засоби). Дітей у певному розумінні можна порівняти з мандрівниками, які збираються в далеку дорогу. А яка дорога може бути серйознішою і складнішою за життєву дорогу, до якої готуються наші діти? І в цю дорогу їм треба взяти з собою солідний багаж – багаж знань, умінь і навиків, багаж принципів і переконань. Без цього багажу їм буде важко, і не зможуть вони ні нових шляхів, ні невідомих галузей відкрити. Тому врахування особливостей мислення учнів є важливою передумовою успішної організації навчального процесу на всіх етапах шкільного навчання, зокрема в роботі з молодшими школярами. Адже від того наскільки оптимально розвивається їхнє мислення, у звичайній мірі залежить наступний розвиток школяра. Саме так формується образне мислення, творча уява, розвиток інтелекту та логічне мислення молодших школярів.

Література

1. Кармазіна М.В. Вправи як засіб навчання малюнку в класах з поглибленим вивченням образотворчого мистецтва.// 2008р.- 124с.
2. Чистяков П.П. Листи. Записники. Спогади// Мистецтво, 1953р - 590с.
3. Сухарева Л.С. Як розвинути просторову уяву вашої дитини.// Сімейна педагогіка, 2009р – 80с.
4. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах // Інформаційний збірник. –2004. – №9. – С.4-23.

Т.Мальована,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник – канд. пед. наук, доцент І.Г. Барановська

ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Сучасний розвиток суспільства потребує інновацій в педагогічній системі освіти. Особливо відчутна сьогодні потреба у творчих вчителів, здатних запалити в учнях початкових класів «вогник допитливості», жаги до знань, експериментів, творчих пошуків та починань. Результати чисельних досліджень свідчать про наявність прогалин у мистецькій освіті молодших школярів, за межею інтересів багатьох учнів залишені види мистецтва, які мають значний виховний вплив на особистість (театральне, хореографічне, декоративно-прикладне), тобто ті види мистецької діяльності, які складають лише варіативну частину програм початкової коли та тільки рекомендовані до вивчення у позакласний час. Така обмеженість значно впливає на ефективність індивідуального, самобутнього розвитку особистості школярів шляхом власної траєкторії, вияву їх неповторного потенціалу. Становлення творчої особистості можливе лише за умови розвитку школярів відповідно до їх індивідуального